

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

Överklagande av en hovrättsdom – grov våldtäkt mot barn m.m.

Klagande

Riksåklagaren
Box 5553
114 85 Stockholm

Motpart

BD
Medborgare i Serbien
Frihetsberövande: Häktad

Ombud och offentlig försvarare: Advokaten NB

Saken

Grov våldtäkt mot barn m.m.

Överklagat avgörande

Göta hovrätts dom den 17 juli 2020 i mål B 1631-20

Yrkande

Jag yrkar att Högsta domstolen ska utvisa BD ur Sverige enligt 8 a kap. 1 § utlänningslagen (2005:716) och förbjuda honom att återvända hit utan tidsbegränsning.

Frågan i målet

Den fråga som jag bedömer är av intresse ur prejudikatsynpunkt är hur olika faktorer ska vägas mot varandra vid bedömningen av om synnerliga skäl för utvisning föreligger när det å ena sidan rör sig om allvarlig och starkt integritetskränkande brottslighet med ett högt straffvärde och å andra sidan är frågan om en lång vistelsetid i landet.

Bakgrund

Åtalet

Grov våldtäkt mot barn och grovt sexuellt övergrepp mot barn

BD åtalades för grov våldtäkt mot barn och grovt sexuellt övergrepp mot barn mot [målsäganden A], som var under 15 år, vid flera preciserade tillfällen under tidsperioden 1 november 2016–20 oktober 2019.

De åtalade gärningarna omfattar bl.a. sexuell handling jämförlig med samlag genom att BD har fört in ett finger i målsägandens underliv samt ett flertal vaginala och orala samlag. De omfattar vidare att BD vid ett flertal tillfällen, i samband med åtalade samlag, har onanerat framför målsäganden.

Gärningarna är enligt åtalet att bedöma som grov våldtäkt mot barn och grovt sexuellt övergrepp mot barn eftersom

- övergreppen inleddes när [målsägande A] var 10 år, därefter skett i mycket stor omfattning och under en tidsperiod om cirka tre år vilket är en stor del av målsägandens uppväxttid,
- övergreppen har huvudsakligen skett i [målsägande A:s] bostad där målsäganden har rätt att känna sig trygg,
- BD har utnyttjat ett särskilt förtroende som han har fått av en nära anhörig till [målsägande A],
- BD har utnyttjat [målsägande A:s] skyddslösa ställning och svårigheter att värja sig psykiskt och fysiskt,
- flera av övergreppen har medfört smärta för [målsägande A],
- BD före och/eller efter ett flertal av de åtalade gärningstillfällena har uttalat att han skulle skada/döda [målsägande A:s] familj och/eller vänner om målsäganden inte gjorde som han sade, eller något med liknande innebörd, samt
- BD vid tre av de åtalade gärningstillfällena använt våld/tvång.

Genom ovanstående tillvägagångssätt har BD enligt åtalet visat särskild hänsynslöshet och råhet mot [målsägande A].

BD har i huvudsak förnekat gärningarna. Han har dock erkänt vissa sexuella handlingar mot målsäganden vid tre tillfällen, varav ett av tillfällena enligt hans uppfattning inte omfattas av åtalet.

Misshandel och olaga hot

BD åtalades vidare för olaga hot mot [målsägande A] genom att han någon gång mellan den 1 februari 2019 och den 28 februari 2010 hotat henne genom att uttala att han ”kommer göra ett helvete för henne” eller något med liknande innebörd. BD har förnekat brottet.

BD åtalades även för misshandel av [målsägande B] den 1 februari 2019 genom att han har sparkat på hennes ben, varpå hon föll/flög in i en ruta vid en

ytterdörr. Målsäganden orsakades smärta och blåmärke. BD har därefter enligt åtalet kört [målsägande B] till ett skogsparti och där misshandlat henne genom att utdela flera slag mot hennes huvud och bröst medan de satt i bilen. [Målsägande B] orsakades smärta. BD har förnekat brott.

BD åtalades slutligen även för olaga hot mot [målsägande B] genom att han den 21 december 2019 i ett telefonsamtal med henne uttalat att han skulle ”knäcka ansiktet” på henne och att han skulle skada henne, eller något med liknande innebörd. BD har erkänt brottet.

Utvisning

Åklagaren yrkade att BD skulle utvisas ur Sverige och förbjudas att återvända hit. BD har bestritt utvisningsyrkandet.

Tingsrätten

Skuld och påföljd

Tingsrätten dömde BD för åtalade gärningar till fängelse i 13 år.

I fråga om åtalet för grov våldtäkt och grovt sexuellt övergrepp mot barn fann rätten elva fall av våldtäkt mot barn och två fall av sexuellt övergrepp mot barn utredda samt att det, utöver detta, varit fråga om i vart fall minst 100 tillfällen av våldtäkt mot barn under tre års tid.

Dessa gärningar bedömdes som *grova brott* av följande skäl.

Övergripen inleddes när A var 10 år. Hon har därefter utsatts för övergrepp i mycket stor omfattning och under en tidsperiod om cirka tre år, vilket är en stor del av hennes uppväxttid/barndom. Övergripen har huvudsakligen skett i A:s bostad där hon haft rätt att känna sig trygg. [BD] har utnyttjat ett särskilt förtroende som han har fått av B. Han har utnyttjat A:s skyddslösa ställning och svårigheter att värja sig psykiskt och fysiskt. Flera av övergreppen har medfört smärta för A. [BD] har regelbundet uttalat att han skulle skada eller döda A:s familj eller vänner, eller liknande, om hon inte lät honom få sin vilja fram. [BD] har vid händelserna i delpunkterna C, D och L använt våld/tvång. Genom detta tillvägagångssätt har han visat särskild hänsynslöshet och råhet mot A.

I frågan om *brottslighetens straffvärde* angav tingsrätten bl.a. följande.

[BD] har gjort sig skyldig till ett stort antal fall av grov våldtäkt mot barn och två fall av grovt sexuellt övergrepp mot barn. Som anges ovan rör det sig om åtminstone ett hundratal fall av grov våldtäkt mot barn. Han har utöver det gjort sig skyldig till två fall av olaga hot och ett fall av misshandel.

Var och en av våldtäkterna mot barn har ett straffvärde på minst fyra eller fem års fängelse, beroende på om brottet begicks före eller efter den 1 juli 2018, då straffminimum för brottet höjdes.

Våldtäkterna har till stor del skett i A:s hem. Gärningsmannen har varit en man som hennes mor hade en relation med och som därmed hade tillgång till A:s hem. [BD] har vid utförandet av gärningarna och under hela den tid som brottsligheten har pågått genomgående visat stor hänsynslöshet, bl.a. genom återkommande hot om att skada A:s familj. I något fall har det

förekommit våld. Målsäganden, som var tio år när övergreppen började, har befunnit sig i en skyddslös, utsatt och närmast tvångsliknande situation, där hon inte haft någon verklig möjlighet att undgå övergreppen under den tid de pågick. Även om dessa omständigheter motiverar att brotten bedöms som grova, har de viss betydelse även för straffvärdet.

Gärningarna har begåtts mot A under tre års tid. Det är fråga om ett mycket stort antal allvarliga brott med ett någorlunda likartat straffvärde. Brottsligheten har varit systematisk.

Brottsligheten har medfört skada i form av stort psykiskt lidande för A och kommer med stor sannolikhet medföra men för livet. Brottsligheten har inneburit ett allvarligt angrepp på hennes liv, hälsa och trygghet till person. (Jfr 29 kap. 1 §). En ytterligare försvårande omständighet som inte beaktats vid rubriceringen och som inte heller särskilt omnämns av åklagaren i gärningsbeskrivningen, men som bör beaktas, är att [BD] vid våldtäkterna inte använt kondom. A har berättat att hon var orolig för att bli gravid och att [BD] vid två tillfällen, då hennes mens var försenad, köpte graviditetstest som hon fick göra.

Det kvalitativt försvårande har i detta fall inte utgjort element i någon enskild gärning och måste därför ges stor betydelse utöver det samlade straffvärdet hos de enskilda gärningarna i sig. Med beaktande också av att ett stort antal av gärningarna skett efter den 1 juli 2018 då minimistraffet för våldtäkt mot barn höjdes till fängelse i fem år (jfr NJA 2019 s. 238), överstiger straffvärdet för den samlade brottsligheten fängelse i fjorton år, dvs. [vad] som maximalt kan utdömas. Mot bakgrund av beslutet om utvisning (se nedan) bör straffvärdet sänkas något. Påföljden kan därför stanna vid tretton års fängelse.

Utvisning

Tingsrätten beslutade att den tilltalade skulle utvisas ur Sverige enligt 8 a kap. 1 § utlänningslagen och förbjudas att återvända hit utan någon begränsning i tiden.

Som skäl för utvisningsbeslutet angav tingsrätten bl.a. följande.

[BD] har befunnits skyldig till ett mycket stort antal sexualbrott mot barn. Kriteriet i 8 a kap. 1 § är därmed uppfyllt.

[BD] har bott i Sverige sedan år 1998, dvs. cirka 22 år. Det krävs därmed mycket starka skäl för att utvisa honom. Högsta domstolen prövade i NJA 2009 s. 300 fråga om utvisning av en utlänning som varit bosatt i Sverige under så avsevärd tid som 25 år. HD angav att utgångspunkten måste vara att utlänningen även när återfallsrisk föreligger skall ha rätt att ha tryggheten att få stanna här, om inte alldeles speciella omständigheter talar för att utlänningen skall utvisas ur landet. Så kan vara fallet när utlänningen gjort sig skyldig till brottslighet med ett synnerligen högt straffvärde eller om han eller hon trots den långa bosättningen kan sägas alltjämt ha en svag anknytning till landet.

[BD] talar relativt god svenska. Han har kvar anknytning till sitt forna hemland. Han har enligt egen uppgift släkt där och han har nyligen varit där på besök. [BD] är etablerad på arbetsmarknaden i Sverige och han har bostad här.

[BD] har hustru här som han har sammanbott med i 25 år. Han har tillsammans med henne tre biologiska barn. Två av barnen är vuxna och bor inte längre hemma. [BD] har i tingsrätten uppgett att han har god och i princip daglig kontakt med dessa två barn. Tingsrätten bedömer inte denna uppgift som trovärdig. Av personutredningen framgår att han år 2013 av Göta hovrätt dömdes för bl.a. grov misshandel av sina barn till två års fängelse (se avsnitt 3 i belastningsregistret, Göta hovrätts dom den 25 januari 2013, mål 3494-12). Barnens mor dömdes samtidigt för medhjälp till grov misshandel till ett års fängelse (se nämnd dom). Detta talar emot att han och barnen i dag har en god relation. Av personutredningen framgår också att

[BD:s] tredje och yngsta barn placerades i familjehem i oktober 2012 och att dess särskilt förordnande vårdnadshavare uppgett att barnet inte har någon kontakt med sina föräldrar, att barnet inte vill ha någon kontakt med sina föräldrar samt att barnet uppgett att hon skulle bli glad om hennes pappa utvisades samt att barnet brukar säga att om hennes pappa dog kanske hon skulle överväga att prata med sin mamma (se aktbilaga 83). Det nu redovisade talar med styrka mot att [BD] i dag skulle ha en god relation med det yngsta barnets syskon. Det sagda visar att hans anknytning till Sverige i egentlig mening är relativt svag. Hans enda anknytning förutom arbete och bostad är hustrun, som även hon kommer från det forna Jugoslavien.

[BD]förekommer under 19 avsnitt i belastningsregistret. Även om han inte rent allmänt kan betraktas som kriminell, är detta en omständighet som talar för utvisning. Det finns en tydlig risk för att han återfaller i brott.

[BD] har gjort sig skyldig till i vart fall ett hundratal grova våldtäkter mot barn med ett sammantaget straffvärde som överstiger vad som maximalt kan dömas ut för sådana brott. Våldtäkt är en typ av brott som innebär en svår integritetskränkning för målsäganden. Det är därmed det slag av brott som kan motivera ett avsteg från utgångspunkten att utvisning inte ska ske.

Tingsrätten bedömer sammantaget att [BD] gjort sig skyldig till brottslighet med ett synnerligen högt straffvärde och att hans faktiska anknytning till Sverige i praktiken är svag, trots att han varit bosatt här i cirka 22 år samt att det – utifrån vad som anförts ovan – finns tillräckliga skäl för att utvisa honom. Det sista ledet i utvisningsfrågan är att rätten, enligt 8 a kap. 4 § utlänningslagen, ska pröva om det finns verkställighetshinder på grund av bestämmelserna i 12 kap. samma lag. Några sådana finns inte (se aktbilaga 38). Det nu sagda innebär att samtliga kriterier för utvisning är uppfyllda. [BD] bör alltså utvisas från Sverige och med beaktande av straffvärdet hos brottsligheten bör han förbjudas att någonsin återvända.

Hovrätten

Skuld och påföljd

Hovrätten gjorde inte någon ändring i skuld- och rubriceringsfrågorna, men bestämde fängelsestraffets längd till fängelse i tolv år och upphävde tingsrättens beslut om utvisning.

I frågan om *påföljd* angav hovrätten följande.

I förevarande fall har [BD] gjort sig skyldig till drygt 100 fall av grov våldtäkt mot barn. Flertalet av de i åtalet individualiserade våldtäkterna har begåtts i tiden efter straffskärpnigen och har var och en ett straffvärde som motsvarar fängelse i fem år. När straffvärdet av den flerfaldiga brottsligheten ska bestämmas är det vidare tydligt för hovrätten att de försvårande omständigheterna är så uttalade att de inte tillräckligt beaktats genom brottens rubricering. Det finns således ett restvärde att beakta vid straffvärdebedömningen och hovrätten lägger därvid särskild vikt vid att A inte haft någon verklig möjlighet att undgå övergreppen under den tid som de pågick och istället har befunnit sig i en mycket skyddslös och närmast tvångsliknande situation. Att straffvärdet av [BD:s] brottslighet är mycket högt står därmed klart. Emellertid är det något lägre än vad tingsrätten ansett och motsvarar istället fängelse i tolv år. Eftersom hovrätten i det följande finner skäl att upphäva beslutet om utvisning, saknas anledning att vid straffmätningen avvika från straffvärdet.

Utvisning

I fråga om utvisning angav hovrätten följande.

Av utredningen framgår att [BD] har vistats i Sverige med uppehållstillstånd sedan år 1998. Han har etablerat sig på arbetsmarknaden och talar god svenska. Tillsammans med sin fru äger och bor han i ett hus. I Sverige finns hans barn – som är svenska medborgare – och med vilka han för närvarande i och för sig synes ha mindre god kontakt. Vissa tecken på brister i hans sociala anpassning finns, bl.a. med hänsyn till tidigare brottslighet. Något stöd för att han på grund av återkommande brottslighet skulle ha ett asocialt levnadssätt eller kriminella värderingar ger utredningen emellertid inte. Han synes inte heller ha någon särskilt stark anknytning till sitt tidigare hemland. Mot denna samlade bakgrund framstår hans anknytning till Sverige som stark.

Som hovrätten nyss angett har [BD:s] brottslighet innefattat mycket svår integritetskränkning och har ett mycket högt straffvärde. Emellertid är det inte synnerligen högt. Inte heller kan det sägas att han trots sin långa bosättning i Sverige alltjämt har en svag anknytning hit. Det föreligger därför inte synnerliga skäl att utvisa honom och tingsrättens beslut härom ska upphävas.

Grunden för mitt överklagande

Lagreglering

Förutsättningar för utvisning på grund av brott regleras i 8 a kap. utlänningslagen (2005:716).

Allvarligt brott

Av 8 a kap. 1 § första stycket utlänningslagen följer att en utlänning som inte är EES-medborgare eller familjemedlem till en EES-medborgare får utvisas ur Sverige om han eller hon döms för ett brott som kan leda till fängelse. Utvisning får dock, enligt andra stycket, ske endast om utlänningen döms till svårare påföljd än böter och om gärningen är av sådant slag och övriga omständigheter är sådana att det kan antas att han eller hon kommer att göra sig skyldig till fortsatt brottslighet här i landet eller brottet med hänsyn till den skada, fara eller kränkning som det har inneburit för enskilda eller allmänna intressen är så allvarligt att han eller hon inte bör få stanna kvar.

När det gäller utvisning på grund av brottets allvar anses som en allmän riktlinje gälla att brottet bör ha ett straffvärde om minst ett år för att kunna leda till utvisning (prop. 1993/94:159 s. 13). Exempel på sådan allvarlig brottslighet som enligt förarbetena kan leda till utvisning är allvarliga vålds- och sexualbrott, narkotikabrott och annan svårare brottslighet.

Anmärkning: Vad som avses med begreppet familjemedlem till en EES-medborgare i utlänningslagen följer av 3 a kap. 2 § i lagen.

Anknytning till det svenska samhället

Även om en utlänning har dömts för sådan brottslighet att utvisning kan komma i fråga kan förhållandena i det enskilda fallet ändå vara sådana att utvisning ska underlåtas med hänvisning till utlänningens personliga förhållanden. Ju större anknytning till Sverige som finns, desto allvarligare brottslighet måste då vara för handen för att utvisning ska kunna ske (prop.

1993/94:159 s. 16). Det måste alltså finnas en rimlig proportion mellan brottet och de rättsverkningar som brottet medför för den enskilde.

Enligt 8 a kap. 2 § första stycket utlänningslagen ska en domstol när den överväger om en utlänning bör utvisas på grund av brott därför ta hänsyn till utlänningsens anknytning till det svenska samhället. Domstolen ska särskilt beakta

1. utlänningsens levnadsomständigheter,
2. om utlänningsen har barn i Sverige och i så fall barnets behov av kontakt med honom eller henne, hur kontakten har varit och hur den skulle påverkas av att utlänningsen utvisas,
3. utlänningsens övriga familjeförhållanden, och
4. hur länge utlänningsen har vistats i Sverige.

Bedömningen av anknytningen till Sverige bör göras utifrån en sammanvägning av vad som är känt om utlänningsens personliga förhållanden såsom levnadsomständigheter, familjeförhållanden, vistelsetid i Sverige och eventuella kvarvarande band till hemlandet. Att utlänningsen har familj här bör nästan regelmässigt innebära en betydelsefull anknytning till landet, särskilt om de anhöriga är svenska medborgare eller har bott i Sverige en avsevärd tid. Familjens övriga medlemmar anses kunna ofta drabbas i lika hög grad som den dömda genom den splittring av familjen som avlägsnandet kan innebära. Särskilt bör barns behov av kontakt med sina föräldrar beaktas och det bör exempelvis inte komma i fråga att utvisa ett barn under 18 år som har sina föräldrar i Sverige. Även arbetsförhållanden, bostadsförhållanden och social anpassning är faktorer som bör inverka på prövningen. Att utlänningsen lärt sig svenska språket är ytterligare en faktor som talar för att han eller hon har etablerat sig i landet. (Prop. 1993/94:159 s. 15.)

Förutsättningar för utvisning av den som vistats länge i Sverige

Om en utlänning hade vistats i Sverige med permanent uppehållstillstånd sedan minst fyra år när åtal väcktes eller om han eller hon då varit bosatt i Sverige sedan minst fem år krävs enligt 8 a kap. 3 § första stycket utlänningslagen synnerliga skäl för ett beslut om utvisning.

Bestämmelsen motiverades med att det av bl.a. humanitära skäl är viktigt att det i något skede finns en punkt där en utlänning ska ha rätt att känna trygghet i Sverige (prop. 1993/94:159 s. 16).

I förarbetena anges framför allt karaktären på den brottslighet som aktualiserat utvisningsfrågan som det som kan utgöra grund för synnerliga skäl. Om brottsligheten är särskilt allvarlig, kan det enligt förarbetena innebära att synnerliga skäl föreligger. Sådan särskilt allvarlig brottslighet kan, sägs det, vara brott mot person som mord och dråp, brott som innefattar svåra integritetskränkningar, organiserad brottslighet där gärningsmännen systematiskt skaffar sig ekonomisk vinning på enskildas eller samhällets bekostnad samt brottslighet som medför stora skadeeffekter, t.ex. grovt

narkotikabrott och grov narkotikasmuggling. Omständigheterna i det enskilda fallet måste dock alltid beaktas. (Prop. 1979/80:96 s. 63.)

Vid prövningen av om det finns synnerliga skäl ska även utlänningens personliga förhållanden beaktas. Samma omständigheter som enligt 8 a kap. 2 § utlänningslagen ska beaktas varje gång en fråga om utvisning för brott aktualiseras får då betydelse.

Verkställighetshinder

Enligt 8 a kap. 4 § utlänningslagen ska domstolen när en fråga om utvisning på grund av brott prövas ta hänsyn till om utlänningen på grund av bestämmelserna i 12 kap. inte kan sändas till ett visst land eller om det annars finns särskilda hinder mot att beslutet verkställs. Det innebär att domstolen när den prövar en fråga om utvisning på grund av brott ska bedöma om en utvisning kommer att kunna verkställas i samband med att den dömda frigges. Om det vid prövningen visar sig att ett avlägsnandebeslut inte skulle gå att verkställa bör ett beslut om utvisning inte meddelas (prop. 1988/89: 86 s. 72 f.).

Återreseförbudets längd

Ett beslut om utvisning ska enligt 8 a kap. 8 § utlänningslagen innehålla förbud för utlänningen att återvända till Sverige under viss tid eller utan tidsbegränsning. Återreseförbud utan tidsbegränsning bör endast användas för särskilt allvarlig brottslighet eller vid återfall i mycket allvarlig brottslighet (prop. 1979/80:96 s. 101).

Praxis

NJA 2005 s. 283

Högsta domstolen prövade frågan om utvisning skulle ske av en gambisk medborgare, som återfallit i grov narkotikabrottslighet. Den tilltalade hade bott i Sverige sedan år 1983 med en 15-årig dotter här som han hade delad vårdnad om. Högsta domstolen uttalade att den mycket allvarliga brottslighet som den tilltalade vid de två senaste åtalstillfällena gjort sig skyldig till mycket starkt talade för ett bifall till yrkandet om utvisning. Mot detta ställdes de personliga förhållanden som talade i motsatt riktning. Den tilltalade konstaterades ha haft en god och regelbunden kontakt med sin dotter. Det fanns enligt domstolen inte anledning att betvivla uppgiften från dottern och modern att dottern mår dåligt inför faderns eventuella utvisning. Det beaktades att dottern inte hade haft sitt huvudsakliga boende hos fadern utan att de träffats vid regelmässigt umgänge under den gemensamma vårdnaden. Hon konstaterades vidare snart vara så gammal att hon inte på samma sätt som tidigare skulle vara beroende av föräldrarna. Det bedömdes vidare möjligt för henne att självständigt behålla kontakt med fadern i Gambia även om han utvisades dit. Det anförda medförde, enligt Högsta domstolen, att enbart hänsynen till dotterns kontakt med fadern inte kunde anses tillräckligt utslagsgivande för att han skulle undgå utvisning. Den tilltalades mycket långa vistelse i Sverige, i kombination med en föregående tid i Norge som innebär att han tillbringat hela sitt vuxna liv i dessa länder, medförde emellertid enligt Högsta domstolen att omständigheterna sammantagna var sådana att det inte borde anses föreligga synnerliga skäl att utvisa honom.

Skiljaktig mening

Två justitieråd var skiljaktiga och ansåg att det förelåg synnerliga skäl för att den tilltalade, trots den långa tid han vistats i landet och det förhållandet att han hade en dotter här, skulle

utvisas. De skiljaktiga ledamöterna anförde att enbart hänsynen till dotterns kontakt med fadern inte kunde anses tillräckligt utslagsgivande för att den tilltalade skulle undgå utvisning och att den tilltalade utöver dottern endast hade en släkting i Sverige. Han konstaterades inte ha träffat sin mor och sina två systrar i Gambia sedan år 1997 men upprätthållit kontakten med dem genom brevväxling. Hans släktanknytning i Sverige kunde sammantaget inte anses stark. Han hade, uppgavs det, inte heller arbete eller utbildning som band honom till landet. Den brottslighet som han gjort sig skyldig till bedömdes vara av särskilt allvarligt slag. Han hade deltagit i en samlad och planerad verksamhet i vilken ingått innehav i överlåtelsesyfte och överlåtelse i huvudsak av heroin men också kokain. Med denna brottslighet hade han återfallit i samma slags brottslighet som han dömdes för år 1993. Denna typ av brottslighet innebär, angavs det, en allvarlig skada och fara för såväl enskilda som samhället. Det fanns anledning befara att den tilltalade skulle komma att göra sig skyldig till fortsatt brottslighet. Vid en samlad bedömning av omständigheterna i målet ansåg därför de två skiljaktiga justitieråden att det förelåg synnerliga skäl för utvisning.

NJA 2009 s. 300

Högsta domstolen prövade frågan om förutsättningarna för att en utlänning som varit bosatt här under mycket lång tid ska få utvisas på grund av brott. Den tilltalade hade genom hovrättens dom dömts för grov utpressning, försök till grov utpressning, grovt olaga tvång, försök till grovt olaga tvång, misshandel, olaga hot och vapenbrott. Straffvärdet uppgick till omkring sex år och sex månader. Högsta domstolen, som upphävde hovrättens förordnande om utvisning, uttalade att när en utlänning har varit bosatt i Sverige under så avsevärd tid som mer än 25 år så måste utgångspunkten vara att han eller hon, även när återfallsrisk föreligger, ska ha rätt att ha tryggheten att få stanna här, om inte alldeles speciella omständigheter talar för att utlänningen ska utvisas ur landet. Så kan enligt Högsta domstolen vara fallet när utlänningen gjort sig skyldig till brottslighet med ett synnerligen högt straffvärde eller om han eller hon trots den långa bosättningen kan sägas alltjämt ha en svag anknytning till landet. I det aktuella fallet uppgick straffvärdet till omkring fängelse sex år och sex månader. Den tilltalade hade under omkring 28 år i huvudsak levt sitt dagliga liv i Sverige och hade sin familj här. Under dessa förhållanden kunde det enligt domstolen inte anses föreligga synnerliga skäl för utvisning.

NJA 2019 s. 316

Högsta domstolen prövade frågan om vad som utgör synnerliga skäl för utvisning, och hur olika faktorer ska vägas mot varandra, när det gäller en person som vid tiden för åtalets väckande hade haft permanent uppehållstillstånd i Sverige i åtta och ett halvt år. Den tilltalade hade gjort sig skyldig till våldtäkt med ett straffvärde motsvarande strax över två års fängelse. Högsta domstolen konstaterade att det enligt 8 a kap. 3 § utlänningslagen krävdes synnerliga skäl för att utvisning skulle få ske och att dessa skäl bör vara särskilt starka när, som i den tilltalades fall, den faktiska vistelsetiden är mer än dubbelt så lång som fyra år. Högsta domstolen konstaterade därefter att våldtäkt är en typ av brott som innebär en svår integritetskränkning för målsäganden och därmed det slag av brott som kan motivera ett avsteg från utgångspunkten att utvisning inte ska ske. Straffvärdet av den våldtäkt som den tilltalade hade gjort sig skyldig till, drygt två års fängelse, var dock inte så högt att det ensamt motiverade ett avsteg. Ett straffvärde på denna nivå kan, uttalade domstolen, emellertid vara tillräckligt om brottet utgör ett återfall eller är ett uttryck för ett asocialt levnadssätt eller om utlänningen har en mindre påtaglig anknytning till det svenska samhället. Det brott som den tilltalade dömdes för utgjorde visserligen återfall i brott. Men den tidigare brottsligheten - som endast hade föranlett dagsböter - var inte som sådan ägnad att påverka bedömningen av om det fanns synnerliga skäl att utvisa honom. Högsta domstolen konstaterade därefter att utredningen inte visade annat än att den tilltalade under större delen av sin tid i Sverige hade haft sysselsättning i form av studier, praktik eller anställning. Det fanns visserligen tecken på brister i hans sociala anpassning i Sverige, dels genom hans tidigare brottslighet, dels genom det förhållandet att han, några månader före gripandet, sade upp sin tidigare anställning och bostad utan att säkerställa annan sysselsättning eller annat eget boende. Utredningen gav emellertid inte stöd för att han hade ett asocialt levnadssätt eller några kriminella värderingar. De tilltalade saknade i och för sig familjeanknytning i Sverige. Han talade emellertid svenska förhållandevis väl och föreföll vara inriktad på en framtid i Sverige. Hans anknytning till

Sverige framstod därför enligt Högsta domstolen inte som särskilt svag. Högsta domstolen fann vid en samlad bedömning av omständigheterna i målet att det inte kunde anses föreligga synnerliga skäl för utvisning.

Skiljaktig mening

Två justitieråd var skiljaktiga och fann att det förelåg synnerliga skäl för att utvisa den tilltalade. I den skiljaktiga meningen anfördes inledningsvis att våldtäkt är en typ av brott som innebär en svår integritetskränkning för målsäganden och att brottet således är sådant att det i sig kan innebära att det föreligger synnerliga skäl för utvisning. I det nu aktuella fallet konstaterades därtill finnas inslag som i viss mån förstärkte integritetskränkningen; framför allt att målsäganden sov när den tilltalade inledde våldtäkten och att han var en för henne helt okänd person som hon inte visste fanns i lägenheten. Att den tilltalade vistats här med uppehållstillstånd i åtta och ett halvt år sades visserligen utgöra en tid som var klart längre än den tid som medför att det krävs synnerliga skäl för att utvisa honom men inte avsevärt lång. Han var inte så ung när han lämnade Somalia att det i sig kunde anses påverka bedömningen av hans anknytning till Sverige. Den tilltalades familjeförhållanden var därför inte sådana att han på grund av dessa hade en stark anknytning till Sverige. De faktorer som talade för att han hade fått en anknytning hit var enligt den skiljaktiga meningen att han under större delen av sin tid här hade haft sysselsättning i form av studier, praktik eller anställning och att han uppnått en förhållandevis god nivå av kunskap i svenska. I den andra riktningen sades tala dels det förhållandet att han var dömd för bl.a. ringa narkotikabrott vid flera tillfällen sedan 2012 och senast i december 2017, dels att hans arbets- och bostadsförhållanden föreföll ha varit osäkra. Den omständigheten att han inte har någon familj kvar i Somalia borde, anfördes det, inte ges någon betydelse vid bedömningen av hans anknytning till Sverige. Sammantaget kunde den tilltalades anknytning till Sverige, trots den tid han hade vistats här, inte sägas vara stark. Brottsens allvar framhölls vara ett tungt skäl för utvisning. Vid en samlad bedömning av omständigheterna i målet vägde brottets karaktär och allvar så mycket tyngre än de omständigheter som talade mot utvisning, att det ansågs föreligga synnerliga skäl för att utvisa honom.

Pågående lagstiftningsarbete

Regeringen har tidigare i år gett en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av regelverket om utvisning på grund av brott och lämna förslag på hur man kan åstadkomma en skärpt reglering som innebär att det finns förutsättningar att i fler fall än i dag utvisa utlänningar som begår brott och effektivisera verkställigheten av sådana utvisningsbeslut (dir. 2020:44). I uppdraget ingår bl.a. att ta ställning till om det finns skäl att ändra kravet på att det ska finnas synnerliga skäl för att utvisa en utlänning som vistats i Sverige under en längre tid på grund av brott.

Min bedömning

BD har dömts för bl.a. grov våldtäkt mot barn och grovt sexuellt övergrepp mot barn till fängelse i 12 år. Brotten är så allvarliga att BD inte bör få stanna i Sverige. Den grundläggande förutsättningen för utvisning på grund av brottets allvar i 8 a kap. 1 § utlänningslagen är uppfylld.

BD är 46 år gammal och serbisk medborgare. Vid tidpunkten för åtalets väckande hade han varit bosatt i Sverige i cirka 22 år. Det ställs därför enligt 8 a kap. 3 § utlänningslagen krav på synnerliga skäl för att han ska kunna utvisas

ur landet. Dessa skäl bör vara särskilt starka när vistelsetiden i Sverige är så lång som i BD:s fall (jfr NJA 2019 s. 316 p. 23).

Våldtäkt är en typ av brott som innebär en svår integritetskränkning för målsäganden. Det är alltså i målet frågan om sådan brottlighet som kan motivera att synnerliga skäl ska anses föreligga.

I det nu aktuella fallet finns det dessutom inslag som ytterligare förstärker integritetskränkningen. Enligt hovrätten har BD gjort sig skyldig till i vart fall ett hundratal grova våldtäkter mot ett skyddslöst barn vars mamma hade en relation till honom. Barnet har i flera avseenden varit utlämnat åt BD. Brotten har begåtts under en tidsperiod om tre år från det att barnet var 10 år gammalt. BD har i samband med flera av våldtäkterna använt våld och hotat barnet. Det har funnits en konkret risk att han skulle göra målsäganden gravid. Vid sidan om brotten mot barnet har han dessutom dömts för misshandel och hot mot barnets mamma. Det samlade straffvärdet har av hovrätten bedömts till fängelse i 12 år.

Straffvärdet av den brottlighet som BD döms för är enligt min uppfattning så högt och brotten är av sådan allvarlig karaktär att det med styrka talar för ett avsteg från huvudregeln om att utvisning inte ska ske.

Brotten utgör dessutom återfall i brott. Den tidigare brottligheten som BD dömts för har bl.a. innefattat grov misshandel av egna barn som, enligt hovrättens dom, mot ett av barnen varit av närmast tortyrliknande art (Göta hovrätts dom den 25 januari 2013 i mål B 3494-12).

När det gäller BD:s personliga förhållanden så konstaterar jag att han har hustru och barn samt bostad och arbete i Sverige.

BD:s familjeförhållanden är emellertid inte sådana att ett utvisningsbeslut skulle leda till en splittring av en sedan tidigare sammanhållen familj. Två av hans barn är myndiga med egna boenden. BD dömdes år 2013 för grov misshandel av dessa barn till fängelse i två år. Det tredje underåriga barnet är sedan år 2012 familjehemsplacerat och har enligt de uppgifter som finns i målet tydligt uttryckt att det inte vill ha någon kontakt med BD utan tvärtom skulle vara glad om han utvisades. Hans hustru, som dömdes för medhjälp till grov misshandel av barnen år 2013, är inte svensk medborgare. BD har fortfarande en aktiv anknytning till sitt gamla hemland med släktingar i landet som han besöker. Anknytningen till det svenska samhället med hänvisning till hans familjeförhållanden kan, mot bakgrund av de redovisade omständigheterna, inte anses stark.

När det gäller BD:s formella etablering i fråga om arbete, bostad och språkfärdigheter bör denna värderas i förhållande till hans levnadsomständigheter i övrigt. BD förekommer under 19 avsnitt i belastningsregistret och har nu dömts för grova sexualbrott under en tidsperiod om tre år. Genom sina

återfall i brott har han visat att det finns en risk för att han kommer att fortsätta att begå brott i landet. BD har, trots bostad och arbete, haft ett brottsaktivt och i den meningen asocialt levnadssätt i Sverige.

Min bedömning av det som framkommit om BD:s personliga förhållanden är sammanfattningsvis att hans sociala anpassning i Sverige liksom hans anknytning hit, trots den tid han bott här, måste uppfattas som svag.

Vid en samlad bedömning av å ena sidan brottens karaktär och allvar, som utgör ett starkt skäl för utvisning, och å andra sidan de redovisade omständigheterna kring BD:s person är det min bedömning att det föreligger synnerliga skäl att utvisa BD.

Det finns inte några hinder enligt bestämmelserna i 8 a kap. 4 § utlänningslagen mot att besluta om utvisning.

BD ska därför utvisas.

Med hänsyn till att det rör sig både om särskilt allvarlig brottslighet och om återfall i allvarlig brottslighet finns det inte skäl att tidsbegränsa återreseförbudet. Vid den bedömningen beaktar jag även att grov våldtäkt mot barn har ett minimistraff på fängelse i lägst fem år. (Jfr Borgeke och Månsson, *Studier rörande påföljdspraxis*, elektronisk version, 2019, s. 1687 f.)

Skälen för prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att målet med hänsyn till det allmänna intresset av tillgång till omfattande och vägledande prejudikatbildning bör prövas av Högsta domstolen (Peter Fitger m.fl., *Rättegångsbalken – en kommentar på internet*, kommentaren till 54 kap. 10 § rättegångsbalken).

Utvecklingscentrum, som inom Åklagarmyndigheten ansvarar för rättslig utveckling och metodutveckling när det gäller bl.a. utvisning på grund av brott, har i en framställan till riksåklagaren om att domen bör överklagas till Högsta domstolen uppgett att det finns ett behov av vägledande uttalanden i frågan om vad som utgör synnerliga skäl för utvisning vid brott som innefattar svåra integritetskränkningar men där olika faktorer ska vägas mot varandra.

Jag instämmer i Utvecklingscentrums bedömning av behovet av vägledning och vill för egen del anföra följande.

Ärenden och mål hos åklagare och i domstol där frågan om utvisning aktualiseras är vanligt förekommande i den dagliga verksamheten. Högsta domstolen har inte prövat något mål som gäller frågan om synnerliga skäl för utvisning då det å ena sidan rör sig om allvarlig och starkt integritetskränkande

brottslighet med ett så högt straffvärde som det är frågan om i detta mål och å andra sidan gäller en person som vistats här så lång tid som i föreliggande mål. Ett klargörande av hur olika faktorer ska vägas mot varandra i ett fall som detta är av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Enligt min uppfattning är det därför av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar mitt överklagande.

Att en utredare har fått i uppdrag att överväga om det finns skäl att ändra kravet på synnerliga skäl då en utlänning vistats länge i landet förändrar inte min bedömning av behovet av vägledande prejudikat.

Målet är enligt min bedömning lämpligt för en prövning i Högsta domstolen.

Bevisuppgift och målets handläggning

Jag åberopar ingen bevisning i frågan om utvisning och bedömer att målet i den delen kan avgöras utan huvudförhandling.

Katarina Johansson Welin

Eva Bloch

Kopia till:

Utvecklingscentrum.

Åklagarkammaren i Jönköping.

Kammaråklagaren Frida Noldin.